

en allegori over de reformvenlige kristne kredse i Uppsala, som i den begyndende investiturstrid stod kejseren imod. Templet skulle med andre ord have været et kloster! Den postulerer, at den lotharingiske reformbevægelse og dens indtrængen fra Polen i svensk mission var virksom i kirkelige kredse omkring kong Edmund og biskop Osmund, der skildres negativt af Adam i bog 3, kap. 15 af hans *Gesta*. Jansons analyse af kirkeforholdene i Europa og striden mellem de pavelige og de kejserlige må anses som vel gennemført. Han mener med fuld ret, at modsætningerne i Europa også havde betydning i svenske kristne kredse. Dette forleder ham dog til alt for stærkt at bagatellisere vægten af hedenske kultøvelser i den svenske befolkning. Offentlige kulthandlinger for alle svenskere blev angiveligt udført af sveakongen helt frem til år 1084. Göran Henriksson har i *Tor*, 27, 1995, henvist til, hvor sejt beregningen af Distinget har levet videre i Sverige i århundreder. Det store rigsblot hviler ifølge Henriksson på en otteårig cyklus, og det er usandsynligt, at de ikke-kristne i Sverige i det 12. århundrede skulle have glemt den ældgamle beregning af offerår i denne cyklus. Hedenske offerriter kan efter 1084 være foregået i sådanne år forskellige steder i landet i det skjulte, uden at de kristne har kunnet hindre det. Flere gange i det 12. århundrede omtales hedensk reaktion mod kristne biskopper. Jansons undersøgelse er dog det væsentligste bidrag i lang tid til diskussionen om kristendommens status i Norden i 1070'erne og forbindelsen mellem nordisk og europæisk kirkepolitik.

Tore Nyberg

Inger Ekrem: *Nytt lys over Historia Norwegie. Mot en løsning i debatten om dens alder?* (Universitetet i Bergen, IKKR, Seksjon for gresk, latin og egyptologi, 1998). 101 s.

Historia Norwegie er navnet på et lille latinsk skrift fra engang i det 12. århundrede, der beskriver »Noregsveldets« geografisk og det norske kongedynastis oprindelse fra de svenske Ynglingesagnkonger over kristendommens indførelse frem til Olav den Helliges rejse fra England mod Norge i 1015. En fortsættelse frem til forfatterens samtid bebudes i indledningen, men er gået tabt, hvis den har eksisteret. Det eneste kendte håndskrift befinder sig i Skotland, hvor det er afskrevet 1500-10 efter en original fra Orkneyøerne. Nogle små uddrag om de svenske Ynglingekonger er skrevet i Sverige i 14. århundrede.

I det norske *Historisk tidsskrift* 1946-48 kunne Asgaut Steinnes påvise, at *Historia Norwegie*'s geografiske beskrivelse var baseret på tre forfattere, hvis værker sammen var bundet ind i det såkaldte Sorøhåndskrift: Adam af Bremen ca. 1076, Honorius Augustodunensis ca. 1110 og C. Julius Solinus ca. 200 e.Kr. (*Historia Norwegie* citerer en udtalelse af Honorius, men siger, den er af Solinus). Sorøhåndskriftet fandtes i Sorø Kloster ved reformationen, overførtes til Universitetsbiblioteket i København og brændte i 1728; kun nogle indholdsfortegnelser er bevaret til i dag. Efter sin forbilledligt grundige og stringente behandling af fællesskabet mellem *Historia Norwegie* og Sorøhåndskriftet begav Steinnes sig ud i vidtløftige gætterier om, hvornår, af hvem og til hvem *Historia Norwegie* kunne være skrevet. Han adskilte sig derved ikke fra en udbredt skik blandt norske forskere, der har beskæftiget sig med *Historia Norwegie*, nemlig at gætte og fantasere frodigt uden at inklade sig på at føre bevis.

Inger Ekrem påviser rigtigt, at *Historia Norwegie* må være skrevet, før Shetlandsøerne blev udskilt fra Orkney-jarledømmet (1170), inden Jämtland blev indlemmet i Nidaros bispedømme (1170), mens Norge var et nogenlunde

harmonisk samkongedømme (til ca. 1160), og mens Orkneyøerne blev styret af to jarler (til 1158). Inger Ekrem betvivler ikke *Historia Norwegies* afhængighed af de tre forfattere, der indgår i Sorøhåndskriftet. Men hun gætter på, at *Historia Norwegie* er skrevet i Bergen i perioden 1150-53 i kredsen omkring den senere ærkebiskop Øystein som forberedelse til oprettelsen af det norske ærkebispesæde. Denne tese, som hun aldrig beviser, skulle efter hendes mening forklare det nøjagtige omfang af Norge og de norske kongers besiddelse i *Historia Norwegie*, idet dette kunne begrunde de krav, man fra norsk side måtte hævde til omfanget af et norsk ærkebispedømme.

Ekrems tese rejser et problem, der ikke forelå for Steinnes: For Steinnes blev *Historia Norwegie* skrevet af en nordmand på besøg i det bibliotek i Danmark, hvor Sorøhåndskriftet lå. Ekrem beskriver en forfatter, der er så fortrolig med tekster, vi kender fra Sorøhåndskriftet, at han kan citere derfra og argumentere imod dem. – Mener Inger Ekrem, at forfatteren af *Historia Norwegie* under ophold i udlandet har gjort sig så fortrolig med disse tekster, at han kunne bringe dem med sig i sit hjerte? – Eller mener hun, at de tre skrifter også fandtes tilgængelige ved lærdomssæderne i Bergen?

Ekrems tese er ikke værre end så mange andres før hende, og hun kan i noget omfang undskyldes med, at hun skriver inden for en hæderkronet, men ligefuldt fordærvet tradition. Derimod må hun selv bære ansvaret for de modsigelser, der rejser sig af hendes tese om Øystein som enten forfatter eller patron for værket. Som ærkebiskop fik Øystein nemlig omkring 1180 dediceret Theodricus Monachus' lille *Historia de antiquitate regum Norvagiensium*; og Theodricus kender intet til nogen anden latinsk Norgeshistorie. Hvis Øystein skulle have haft kendskab til *Historia Nor-*

wegie eller endda skulle have været forfatter til den, så måtte forholdet mellem ham og Theodricus Monachus da antages at være overmåde distant. Inger Ekrem er sig ikke bevidst, hvor mange besværlige hjælpehypoteser man skal gribe til for at tro på hendes vision.

Rikke Malmros

H. Roelvink: *Franciscans in Sweden. Medieval remnants of Franciscans activities.* (Van Gorcum, 1998). 203 s., 50 NLG.

Uden for den etablerede historikerverden vil der altid være enkeltpersoner, som fordyber sig i et givet historisk emne eller en periode. Middelalderen har gennem tiden tiltrukket ikke så få af denne type; afdøde Curt Wallin fra Skåne kan nævnes, nærværende forfatter Henrik Roelvink er en anden.

Roelvink er nederlænding af fødsel, men har gennem en årrække været aktiv broder i den svenske franciskanerorden. Som sådan er han blevet optaget af sin ordens middelalderlige historie i Sverige, og i tidens løb har han skrevet flere artikler til en række svenske fagtidsskrifter. Det er disse, som her er samlet, tilføjet en hidtil utrykt og givet en almen introduktion til ordenens historie i Skandinavien skrevet af den danske arkivar Jørgen Nybo Rasmussen.

Alhandlingerne er alle oversat til engelsk, for det er samlingens erklærede formål at gøre franciskanerne i Skandinavien mere synlige internationalt, altså at få dem med på det europæiske landkort. Herfra gled de i sin tid ud i kølvandet på reformationen, fordi deres arkivalier i de nordiske lande gik til grunde, og da ireren Luke Wadding i årene 1625 til 1654 samlede materiale ind til sin store historie om ordenen, var Skandinavien som gammel missionsmark for de ihærdige gråbrødre nærmest gået i glemmebogen.